

Nr 43.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i bestämmelserna om disposition av krigsmaterielverkets rörelsekapital.

(1:a avd.)

I propositionen nr 73 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 25 februari 1949, föreslagit riksdagen godkänna de ändrade grunder för dispositionen av krigsmaterielverkets rörelsekapital, som av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivits.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1943:344 (bil. 12, p. 11) anvisade riksdagen (skr. nr 500) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44, bland annat, till Rörelsekapital för krigsmaterielverket ett investeringsanslag av 75 miljoner kronor i fonden för förslag till statsverket. Såsom av propositionen framgår beräknades detta anslag för sådana utgifter i verkets rörelse som icke från början kunde hänföras till bestämda anskaffningsanslag, nämligen 25 miljoner kronor för gemensamma inköpsorder och 50 miljoner kronor för anskaffning av råvaror, som måste tillhandahållas leverantörer. I anslutning härtill föreskrevs, att för inköp av råvaror icke finge användas större belopp än som motsvarade högst 50 % av värdet av utav krigsmaterielverket utlagda beställningar och de beställningar, som väntades komma att av verket utläggas på grund av till förfogande ställda anslag.

I skrivelse den 11 januari 1949 har *krigsmaterielverket* gjort framställning om rätt för verket att taga rörelsekapitalet i anspråk i större omfattning än enligt hittills gällande bestämmelser varit möjligt. De vidgade dispositionsmöjligheter, som verket sålunda begär, avse vad verket kallar planeringsköp och lagerköp.

Departementschefen har framhållit, att redan det nya budgeteringssystem, som från och med innevarande budgetår genomförts beträffande anskaffning av flygmateriel och i årets statsverksproposition föreslagits jämväl beträffande vissa materielanskaffningar för armén och marinen, föranledde en huvudsakligen formell ändring av bestämmelserna om disposition av krigsmaterielverkets rörelsekapital, såvitt avsåge inköp av råvaror. Verkets inköpsmöjligheter i detta hänseende borde anslutas även till de bemyndiganden att utöver årsanslagens belopp beställa materiel som lämnades försvarsgrens-förvaltningarna.

De förslag till vidgade möjligheter för krigsmaterielverket att taga i an-

språk sitt rörelsekapital, som verket framlagt, ha, framhåller departementschefen, i princip icke föranlett erinran från remissmyndigheternas sida. Med de s. k. planeringsköpen ville krigsmaterielverket erhålla ökade möjligheter till ekonomisk planering av sådana inköp av material och materiel som regelbundet återkomma.

Det har, framhåller departementschefen, under senare tid visat sig nödvändigt att medgiva inköp av den art som krigsmaterielverket här benämnt planeringsköp. De fall som förekommit hade gällt sprängämnen. Detta material hade varit och vore alltjämt så svåråtkomligt att de tillfällen som yppat sig att anskaffa detsamma måste utnyttjas. Kungl. Maj:t hade sålunda i några fall bemyndigat krigsmaterielverket att anlita rörelsekapitalet för anskaffning av sprängämnen till kvantiteter som beräknats komma att upparbetas vid ammunitionsanskaffningar framdeles för att täcka befintliga brister i ammunitionstillgången. Anskaffningarna hade huvudsakligen skett genom import. I ett nu aktuellt fall hade emellertid sprängämnesförsörjningen i viss omfattning säkrats genom vissa garantiutfästelser för inhemsk tillverkning. I detta sistnämnda fall kunde de lämnade garantierna möjligen föranleda vissa medelsanspråk framdeles.

En långsiktspänering av anskaffningsverksamheten sådan som krigsmaterielverket åsyftade vore enligt departementschefens mening mycket lämplig. En förutsättning för att verket skulle få göra dylika inköp utan täckning i anvisade anslag eller givna bemyndiganden måste dock vara, att i de anslag, som skulle slutligt bestrida anskaffningskostnaden, normalt inginge även utgifter för materielförnyelse. Överhuvud finge dylika planeringsköp icke ske så att de föregrepe en prövning i vanlig ordning av de anslag som årligen skulle anvisas. Vidare borde givetvis förvaltningsmyndigheternas inflytande på arten och omfattningen av planeringsköpen säkras, så att icke anskaffning skedde av material och materiel som på grund av ändringar i modeller och typer av materiel eller dylikt icke komme till avsedd användning.

Med här angivna förutsättningar ville departementschefen tillstyrka, att krigsmaterielverket erhöles bemyndigande att anlita sitt rörelsekapital för s. k. planeringsköp. Andra faktorer syntes komma att verka återhållande på omfattningen av dessa inköp men departementschefen ansåge, att den av krigsmaterielverket angivna begränsningen att inköpen skulle omfatta högst tre års behov av materiel, varom vore fråga, vore lämplig. Även till beloppet borde inköpens omfattning begränsas. Med hänsyn till de förut omnämnda beställningsbemyndigandena kunde dock sannolikt ett lägre belopp bestämmas än krigsmaterielverket angivit. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma maximibeloppet för dessa inköp.

Uppläggningsen av ett buffertlager av råvaror, halvfabrikat och detaljer för krigstillverkning av vapen och ammunition m. m. ingår som ett normalt led i krigsmaterielverkets krigsindustriplanering. Storleken av denna lagerhållning borde enligt departementschefen bestämmas på grundval av de principer

som skulle tillämpas för krigsmaktens försörjning i krig. En utredning av denna fråga påginge för närvarande. Det kunde naturligtvis ifrågasättas, om icke anskaffningen av detta lager borde bekostas av för ändamålet anvisade eller eljest till förfogande stående anslagsmedel å driftbudgeten. Med hänsyn till svårigheten att nu bedöma den erforderliga storleken av beredskapslagret och möjligheterna att omsätta detsamma i fredstillverkning ansåge departementschefen sig emellertid kunna tillstyrka av krigsmaterielverket framlagt förslag att för detta ändamål taga i anspråk rörelsekapitalet. Det syntes departementschefen få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma till vilket belopp detta finge ske. För täckning av den del av beredskapslagret, som ej bleve omsatt, kunde ifrågakomma att framdeles anvisa särskilda medel på driftbudgeten. Departementschefen förutsatte, att beredskapslagringen så planerades att kassationer i möjligaste mån undvekes.

Om rörelsekapitalet finge tagas i anspråk för lagerköp på sätt här föreslagits, kunde vissa för beredskapslagring nu disponerade medel under krigsmaterielverkets täckningsanslag frigöras.

Av några remissmyndigheter har ifrågasatts lämpligheten att genomföra här avsedda åtgärder, innan resultatet av förvaltningsutredningens arbete föreligger. Enligt departementschefens mening vore det med hänsyn till de ekonomiska fördelar som kunde vinnas angeläget att snarast kunna disponera rörelsekapitalet för planeringsköp. För övrigt syntes rörelsekapital bliva erforderligt även om i en ny förvaltningsorganisation krigsmaterielanskaffningen skulle komma att anförtros andra förvaltningsorgan, och även i dylikt fall syntes de här föreslagna dispositionsbestämmelserna vara lämpliga.

Departementschefen har förutsatt, att krigsmaterielverket vidtager åtgärder för att samordna den lagring, som de här föreslagna bestämmelserna gäve verket möjlighet till, med den verksamhet på området som ankomme på riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, ävensom att anskaffningsverksamheten så planerades att särskilda lagringskostnader icke uppkomme i anledning av planeringsköpen.

Departementschefen har således förordnat, att nu gällande bestämmelser för dispositionen av krigsmaterielverkets rörelsekapital ändras så att verket får möjlighet *dels* att, utan hinder av att anslag icke anvisats eller beställningsbemyndigande icke lämnats, under de förutsättningar som av departementschefen i det föregående angivits i viss omfattning anskaffa sådan materiel som regelbundet återanskaffas i mån av förbrukning och materialier därtill, s. k. planeringsköp, *dels ock* att genom s. k. lagerköp anskaffa ett beredskapslager av råmaterial, halvfabrikat och detaljer för krigstillverkning av vapen och ammunition m. m. Riksdagens godkännande av dylika ändrade dispositionsbestämmelser har ansetts böra inhämtas. Det har syntes departementschefen böra få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare dispositionsbestämmelserna för rörelsekapitalet i anslutning till vad departementschefen här föreslagit.

Utskottet. Det föreliggande förslaget innebär rätt för krigsmaterielverket att taga sitt rörelsekapital i anspråk i större omfattning än som hittills enligt gällande bestämmelser varit möjligt. Detta skulle enligt förslaget ske genom s. k. planeringsköp och lagerköp. Genom planeringsköpen skulle verket få möjlighet att utan hinder av att anslag icke anvisats eller beställningsbemyndigande icke lämnats i viss omfattning anskaffa sådan materiel, som regelbundet återanskaffas i mån av förbrukning och materialier därtill. Genom lagerköpen skulle verket kunna anskaffa ett beredskapslager av råmaterial, halvfabrikat och detaljer för krigstillverkning av vapen och ammunition m. m.

Utskottet finner det ur flera synpunkter fördelaktigt, att verket erhåller vidgade möjligheter att taga sitt rörelsekapital i anspråk på sätt sålunda föreslagits. I likhet med departementschefen anser utskottet, att såsom förutsättning för att verket skall få göra planeringsköp utan täckning i anvisade anslag eller givna bemyndiganden bör gälla, att i de anslag, som skola slutligt bestrida anskaffningskostnaden, normalt ingå även utgifter för materiel-förnyelse. Planeringsköpen få vidare givetvis icke ske så, att de föregripa en prövning i vanlig ordning av de anslag, som årligen skola anvisas. Utskottet förutsätter också liksom departementschefen, att förvaltningsmyndigheternas inflytande på arten och omfattningen av planeringsköpen säkras.

Enligt förslaget skulle planeringsköpen omfatta högst tre års behov av materiel, varom här är fråga. Denna begränsning synes utskottet kunna godtagas. Beträffande såväl planeringsköp som lagerköp torde inköpens omfattning böra till beloppet begränsas. Utskottet vill icke framställa någon erinran mot att det, såsom departementschefen förutsatt, får ankomma på Kungl. Maj:t att därvid bestämma maximibeloppen.

Då departementschefens förslag ej heller i övrigt givit utskottet anledning till erinran får utskottet tillstyrka, att nu gällande bestämmelser för disposition av krigsmaterielverkets rörelsekapital ändras i överensstämmelse med vad departementschefen förordat.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må godkänna de ändrade grunder för dispositionen av krigsmaterielverkets rörelsekapital, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 25 februari 1949 angivits.

Stockholm den 18 mars 1949.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 41.
